

TURLI BUG'DOY NAVLARINING SUT PISHISH FAZASIDA TRANSPIRATSIYA JADALLIGINING O'ZIGA XOSLIGI

*Qodirova Dilbar Normo'minovna - TerDU Boshlang'ich ta'lim kafedrasini
mudiri, dotsent, b.f.n.*

Annotatsiya: *Surxondaryo viloyati tuproq-iqlim sharoitida turli Bug'doy navlarining sut pishish fazasida suv almashinuv xususiyatlari o'rganildi.*

Tayanch so'zlar: *sut pishish, bug'doy navlari, o'sish, rivojlanish, don, transpiratsiya, ekologik omillar.*

Аннотация: *Изучены водообмен видов пшеницы в фазе млечная спелость в условиях Сурхандаринской области.*

Ключевые слова: *млечная спелость, пшеница, рост, развитие, зерно, транспирация, экологические факторы.*

Abstract: *it has been learned features of water exchange during the milky ripeness phase of wheat varieties in soil climatic condition in surkhandarya region*

Key words: *milky ripeness, triticum v. growth, development, number of grain, transpiration, ecological factors.*

Ekinlar ekilganidan pishib etilishigacha o'ttizdan ortiqroq agrotexnologik jarayonni o'tkazilishini talab etadi. Chunki, ekinlarni ekishdan to pishib etilishigacha ishlov berish, sug'orish, kasalliklar, hashoratlar, begona o'tlardan himoyalash va boshqa tadbirlarsiz rejalashtirilgan hosilga erishib bo'lmaydi. [4].

Bu tadbirlar orasida o'simliklarning suv almashinuv xususiyatlari ularning o'sishi, rivojlanishi, hosildorligi va hosil sifatini ta'minlaydigan asosiy ko'rsatkichlardan biri bo'lib hisoblanadi. [2].

Yuqoridagi ma'lumotlardan kelib chiqqan holda, biz bug'doy navlarining suv almashinuv xususiyatlarini, ularning o'sish va rivojlanish fazalari bo'yicha o'rgandik.

Bug'doy navlarining sut pishish fazasida suv almashinuv xususiyatlari bo'yicha to'plangan ma'lumotlarimiz 1.1- jadvalda keltirilgan.

Bug'doy navlarining sut pishish fazasida suv almashinuv xususiyatlari.

1.1-jadval.

№	Navlar.	Barglarda:			
		Umumiy suv miqdori,%	Transpiratsiya jadalligi, g/m ² s	Suv taqchilligi,%	Suv saqlash qobiliyati,%
1	Andijon-1	73,5	23,5	6,8± 0,01	5,8± 0,03
2	Andijon-2	75,0	22,2	5,3± 0,05	5,3± 0,06
3	Asr	75,4	21,1	5,0± 0,03	5,7± 0,05
4	Omad	78,5	18,4	4,3± 0,06	4,9± 0,01
5	Grom	79,1	16,7	4,1± 0,08	4,5± 0,04
6	Tanya	83,3	14,7	2,7± 0,04	3,5± 0,02

Jadvalda keltirilgan ma'lumotlardan aniqlanishicha, o'simliklar bargida suv almashinuv xususiyatlari ularning nav xususiyatlari asosida bir – biridan farq qiladi. Barglardagi umumiy suv miqdori Andijon 1 navida 73,5% ga teng bo'lsa, Andijon 2 navida 75,0% ga teng. U Andijon 1 naviga nisbatan 1,5 % ko'p ekan. Asr bug'doy navi barglarida umumiy suv miqdori 75,4% gat eng u Andijon 1 naviga nisbatan 1,9% ko'p ekan. Omad bug'doy navi barglarida umumiy suv miqdori 78,5% bo'lsa, u Andijon 1 navi barglaridagi umumiy suv miqdoridan 5,0% ga ko'p ekanligi aniqlandi. Grom navi barglaridagi 79,1% umumiy suv miqdori bo'lsa, u Andijon 1 navidan 5,6% ga ko'p. Tanya bug'donavi barglarida 83,3% suv bo'lib, Andijon 1 naviga nisbatan 9,8% ga ko'pligi aniqlandi.

Ma'lumotlardan aniqlanishicha, Andijon-1 bug'doy navining barglaridagi umumiy suv miqdoriga nisbatan Tanya navining barglarida suv eng ko'p bo'lishi aniqlandi.

Transpiratsiya jadalligi ham o'simliklarning suv almashinuv xususiyatini ko'rsatuvchi ko'rsatgichlardan biri hisoblanadi. 1.1-jadvalda keltirilgan ma'lumotlar asosida Andijon 1 bug'doy navi barglarining 1m² barg sathidan 1 soat davomida 23.5 g suv parlatgan bo'lsa, Andijon 2 bug'doy navi barglarida shu

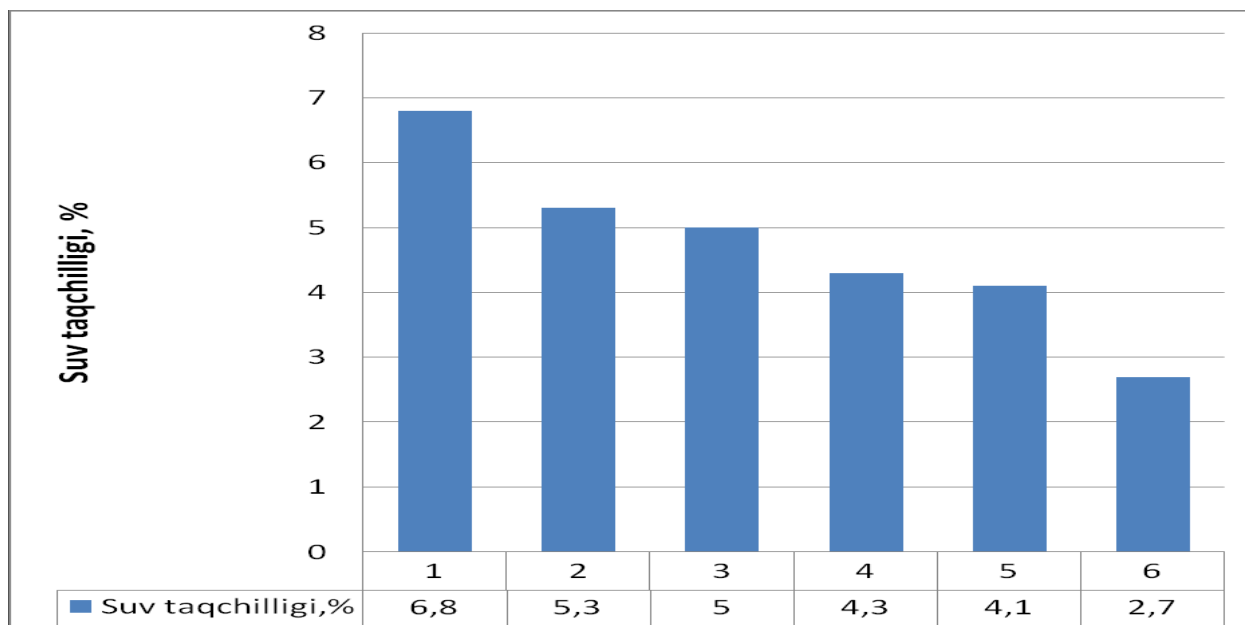
muddatda 22,2 g suv bug'latgan ya'ni Andijon 2 navi Andijon 1 navi nisbatan 1,3 g kam suv parlatgan. Asr bug'doy navi 21,1 g suv parlatgan bo'lsa, Andijon 1 navi 2,4 g kam suv parlatgan. Omad va Grom bug'doy navlari Andijon 1 bug'doy navi nisbatan 5,1 g va 6,8 g suv kam parlatgani kuzatildi. Tanya navi 1 soat davomida barglaridan 14,7 g suv parlatgan, Andijon 1 navi 8,8 g kam suv parlatgan. Bu ko'rsatkichlar navlarning transpiratsiya jadalligi bo'yicha ham birbiridan keskin farq qilishini ko'rsatmoqda.

Suv taqchilligi ham nav xususiyatlariga bog'liq holda o'zgarar ekan, Andijon 1 navi barglarida suv taqchilligi 6,8 % bo'lsa Tanya navidagi bu ko'rsatkich 2,7 % ga teng. U Andijon 1 navi nisbatan 4,1 % ga kam ekanligi kuzatildi. Qolgan navlar ham oraliq o'rinni egallab Andijon 1 navi nisbatan suv taqchilligi kamroq ya'ni Andijon 2 navi 1,5 %, Asr navi 1,8 %, Omad navi 2,5 %, Grom navi 2,7 % ekanligi aniqlandi.

Suv saqlash qobiliyati ham o'simliklarni qurg'oqchilikka chidamliligini harakterlaydigan muhim ko'rsatkichdir. Andijon 1 bug'doy navi barglari suv saqlash qobiliyati boshqa navlarga nisbatan eng past bo'lib, 1 soat davomida sarflagan suv miqdori 5,8 % bo'lsa, shu muddatda Tanya bug'doy navi 3,5 % ga teng, ya'ni Tanya navi Andijon 1 navi nisbatan 2,3 % kam suv sarflagan. Andijon 2, Asr, Omad va Grom bug'doy navlari shu muddatda ya'ni 1 soatda sarflagan suv miqdori Andijon 1 bug'doy navi nisbatan Andijon 2 navi 0,5 %, Asr navi 0,1 %, Omad navi 0,9 %, Grom navi 1,3 % suv kam sarflagan. Bu ma'lumotlar Andijon 1 bug'doy navining suv saqlash qobiliyati eng past. Tanya navining suv saqlash qobiliyati eng yuqori ekanligini ko'rsatdi. Qolgan navlar oraliq o'rinlarda joylashdi.

Bug'doy navlarining suv almashinuv xususiyatlariga asoslangan holda ularning qurg'oqchilikka chidamliligi darajasini quyidagi tartibda joylashtirish mumkin: Andijon 1 < Andijon 2 < Asr < Omad < Grom < Tanya ya'ni Tanya bug'doy navi qurg'oqchilikka chidamliligi eng yuqoriligi aniqlandi. Chidamsizi Andijon 1 navi bo'lib chiqdi. Qolgan navlar oraliq o'rinlarda joylashdi.

Bug'doy navlarining qurg'oqchilikka chidamlilik darajasini ko'rsatuvchi eng muhim fiziologik jarayon barglarining suv taqchilligidir. Boshqa ko'rsatgichlarga nisbatan bu ko'rsatgich to'g'ridan-to'g'ri navlarning qurg'oqchilikka chidamlilik darajasini harakterlaydi. Bizning tajribamizda olingan bu ma'lumotlar 1.2-rasmda yanada aniqroq tasvirlangan.

1.2 –rasm. Bug'doy navlarining sut pishish fazasida suv taqchilligi.

Bug'doy navlarining qurg'oqchilikka chidamlilik darajasini ko'rsatuvchi eng muhim fiziologik jarayon barglarning suvni saqlash qobiliyatidir. Boshqa ko'rsatgichlarga nisbatan bu ko'rsatgich to'g'ridan-to'g'ri navlarning qurg'oqchilikka chidamlilik darajasini harakterlaydi

Bug'doy navlarining qurg'oqchilikka chidamlilik darajasini tasvirlovchi ya'ni ularning suv taqchilligi bo'yicha to'plangan ma'lumotlar ko'rsatishicha barcha o'rganilgan navlar o'rtasida nisbatan qurg'oqchilikka chidamli nav bo'lib Tanya navi hisoblanadi. Bu navning barglaridagi 1 soat davomida suv taqchilligi 2,7% ekanligi aniqlandi. Nisbatan chidamsiz hisoblangan Andijon-1 bug'doy navi barglaridan 1 soat davomida 6,8% suv taqchillik kuzatildi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Амонов М.А. Устойчивость пшениц Узбекистана к неблагоприятным факторам среды. Ташкент. Фан. 1978.- 92 с.

2. Amonova G. R., Rashidov N. E. Useful Properties of Medicinal Chamomile (*Matricaria Recutita*) //European journal of innovation in nonformal education. – 2024. – T. 4. – №. 4. – C. 130-132.

3. Baxriddinovna R. U., Musurmonovich F. S. Soybean-as a source of valuable food //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – T. 6. – C. 165-166.

4. Baxriddinovna R. U., Musurmonovich F. S. Maktabda tabiiy fanlar, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika fanlarini uyg 'unlikda o 'qitishning afzalliklari //nazariy va amaliy fanlardagi ustuvor islohotlar va zamonaviy ta'limning innovatsion yo'nalishlari. – 2024. – T. 1. – №. 4. – C. 259-263.

5. Musurmonovich F. S., Baxriddinovna R. U. Oqsil taqchilligini ta'minlashda soya o 'simligining o 'rni //nazariy va amaliy fanlardagi ustuvor islohotlar va zamonaviy ta'limning innovatsion yo'nalishlari. – 2024. – T. 1. – №. 4. – C. 254-258.

6. Normuminovna Q. D., Musurmonovich F. S. Bioecological Properties of *Salvia Officinalis* L //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – T. 6. – C. 249-252.

7. Musurmonovich F. S. Bug'doy navlarining gullash fazasida suv almashinuv xususiyatlari //Nazariy va amaliy fanlardagi ustuvor islohotlar va zamonaviy ta'limning innovatsion yo'nalishlari. – 2024. – T. 1. – №. 5. – C. 578-583.

8. Musurmonovich F. S. Dorivor mavrakning bioekologiyasining o'ziga xos xususiyatlari //Nazariy va amaliy fanlardagi ustuvor islohotlar va zamonaviy ta'limning innovatsion yo'nalishlari. – 2024. – T. 1. – №. 5. – C. 571-577.

9. Fozilov S. The effect of drought on the water regime in the leaves of soybean varieties //Science and innovation in the education system. – 2023. – T. 2. – №. 9. – C. 25-28.

10. Fozilov S. Effect of stress factors on some physiological parameters of soybean plant //Science and innovation in the education system. – 2023. – Т. 2. – №. 7. – С. 722-74.